
Máme platit školné?

Máme platit školné?

Článek Petra Matějů o školném, kterému by se raději nemělo říkat školné, pootevřel dimenzi věcné debaty (Je načase opustit zavádějící slovo školné, HN 14. února).

S Petrem Matějů mne řada argumentů spojuje. Nemyslím si ale, že by školné otvíralo cestu k vyššímu počtu vysokoškoláků. V současnosti nastupuje do terciárního vzdělání kolem poloviny studentů a zvýšení nad 55 procent nastane během pěti let i díky slabším ročníkům maturantů. Hranice 60 procent je asi maximem, které je účelné, pokud nezrušíme část středního odborného školství, které má určitou tradici, kvalitu i nižší náklady.

Sdílím názory, že by školy měly produkovat kromě dosud stimulované kvantity více měřitelné kvality a měly by mít i kus tržní stimulace. Měly by být odměňovány podle efektu a stejně i posluchači by měli mít finanční stimulaci k přiměřenému výkonu a délce studia. Již dnes se proto na veřejných vysokých školách za překročení délky studia platí.

Nejsem si stále jist, zdali je ekonomicky optimální systém odloženého školného. Politicky se školné snadněji zavádí s argumentem, že posluchač zaplatí, až na to bude mít. Odložená platba však při přepočtu do čisté současné hodnoty redukuje zdánlivě vysoké částky do nedůstojných zlomků čtvrtiny či pouhé desetiny nominálu. Důvodem jsou náklady systému, tržní úroková míra a dlouhé období splatnosti. A únikový prostor pro chytráky. Okamžitá platba řádově menší částky hned, se sociální kompenzací pro potřebné, by asi byla ekonomicky efektivnější.

Státní financování vysokých škol by se také mělo více rozlišovat. Kdyby jen školy stejného typu byly zčásti odměňovány na základě výdělku třicetiletých absolventů, byl by systém spravedlivější. Nyní to funguje tak, že čím hůře učíme, tím vyšší dostáváme odměnu. Země však nebude odměněna za počty lacině rozdaných titulů, ale za kvalitní vzdělání umožňující vysoký výkon. Doba kvantitativní stimulace se přežila.

Sám student by měl být finančně motivován, aby studoval dobře a v řádných termínech. Měl by být odměněn za kvalitní bakalářské a diplomové práce. Kousek takového systému zavádí dnes třeba Národohospodářská fakulta VŠE. Neohmujme nad tím akademické nosy, stojí za to vyhodnotit ten mechanismus s nějakým časovým odstupem. Možná, že kombinace takového systému s menším školným by vedla k lepším výsledkům.

Pokud během nějakých pěti nebo sedmi let systémově nevyřešíme otázku motivace škol k výkonu a kontrole nákladů, zatáhneme nad budoucím vývojem země oponu.